Бобрівець В. В.
аспірант,
кафедра податків та фіскальної політики
Тернопільський національний економічний університет

ПІЛЬГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Оцінка складу інструментів податкового регулювання, що пропонується у науковій літературі, свідчить, що такі інструменти можна умовно розділити на стимулюючі, компенсаційні та дестимулюючі. Такий поділ є доволі символічним, оскільки «один і той самий інструмент може одночасно стримувати платника від одних дій і зацікавлювати і здійсненні інших… конкретний інструмент може бути віднесений до певної групи тільки виходячи з кінцевої мети податкового регулювання» [1, с. 229]. У контексті нашого дослідження найбільший інтерес представляє собою аналіз сегменту, за допомогою якого стимулюється формування бажаної для держави поведінки економічних агентів та розвиток соціально-економічних процесів в країні, оскільки «ефективність податкового регулювання значною мірою залежить від того, які інструменти були застосовані для досягнення поставлених державою цілей, а також адекватності цих інструментів таким цілям» [2, с. 83].

Відповідно до словника української мови «стимулювати – це створювати, давати стимул або бути стимулом до чого-небудь; прискорювати, посилювати, поліпшувати здійснення чогонебудь» [3]. У цьому плані майже всі дослідники сходяться в одному: забезпечення податкового стимулювання реалізується за рахунок застосування податкових пільг. «Пільги – це лише один (хоча, безперечно, важливий) різновид локальних інструментів, а регулюючий вплив на рівні окремого податку можуть здійснювати й інші інструменти, вбудовані в його конструкцію» [1, с. 235], однак саме пільги «відрізняються від інших інструментів своєю стимулюючою (або підтримуючою) спрямованістю, тобто не можуть бути використані для податкового стримування» [4, с. 192].

Самі по собі податкові пільги є доволі проблематичним явищем, яке характеризується неоднозначністю сприйняття і конфліктністю інтересів під час наукового опрацювання та практичного застосування, навіть за умови відносної «молодості» даного інструменту податкового регулювання. Зауважимо, що деталізований аналіз податкових пільг не в рамках загальної фінансової теорії, а як окремого інструменту податкового регулювання розпочався приблизно у середині XX століття або приблизно 50-70 років тому і за цей доволі короткий проміжок часу, рухаючись по експоненті, спровокував запеклу наукову дискусію.

Відзначимо, що основні податкові стимули у більшості країн надаються за пожертви у готівковій формі, однак доволі значна кількість країн також пропонує податкові пільги за пожертви у натуральній формі. Так, США, Канада та Мексика дозволяють вирахування для неготівкових пожертв, однак за межами Північної Америки перелік таких країн не піддається логікі для впорядкування за однотипною ознакою, зокрема: Німеччина, Філіппіни, Південна Африка, Туреччина та В'єтнам.

Основна проблема, пов'язана із існуванням пільг для натуральних пожертв, полягає у тому, що за такого підходу необхідно розробити об'єктивну систему оцінки таких пожертв за справедливою ринковою вартістю. Цікаво, що після всіх спроб щодо удосконалення такої системи це продовжує залишатися доволі серйозною проблемою навіть для США – країни, де рівень автоматизації та прозорості є надзвичайно високим. Наприклад, за результатами 2012 податкового року справедлива ринкова вартість негрошових пожертв була оцінена у майже 47 млрд доларів США, а кількість пожертв дорівнювала приблизно 22,4 млн. При цьому Казначейство США у Звіті за 2012 рік оцінило втрати оподатковуваного доходу на

рівні 1,1 млрд американських доларів через невірну оцінку податкових вирахувань для негрошових пожертв [5].

У деяких країнах, наприклад, у В'єтнамі, занепокоєність з приводу можливих зловживань або помилок, що призводитимуть до переоцінки вартості натуральних пожертв, виражається у тому, що єдине стандартизоване правило, яке дозволяє благодійникам декларувати податкові вирахування щодо негрошових пожертв, відсутнє. Замість цього податкова служба у кожному конкретному випадку визначає, чи дійсно був факт пожертви і оцінює її справедливу ринкову вартість. Очевидно, що такий підхід є функціонально незручним, затратним та містить елементи суб'єктивізму.

Відсоткову філантропію важко назвати податковою пільгою у чистому вигляді, однак, оскільки у цьому випадку для підтримки благодійності використовується податкова система, є сенс розглянути цей механізм у тому числі як особливу, доповнюючу форму податкових пільг. За відсоткової філантропії особам дозволяється переадресувати певний відсоток сплаченого ними до бюджету податку благодійній організації.

Ідея відсоткової філантропії зародилася у Південній Європі, проте набула остаточного вигляду у країнах Центральної та Східної Європи. Ряд країн у цьому регіоні запровадили правила відсоткової філантропії для стимулювання активізації благодійної діяльності, визнаючи факт, що інфраструктура громадянського суспільства є доволі слабкою і потребує підтримки. Зокрема, в Угорщині, Словаччині та Литві для переадресування дозволено 2% прибуткового податку, а у Польщі та Румунії – 1% [6]. Як і інші форми податкових пільг для стимулювання благодійності відсоткова філантропія є предметом наукових дискусій, однак в цілому визнається її позитивний вплив на розвиток ОГС, а тому є сенс підняти питання про запровадження такого досвіду в Україні.

Отже, попри всю неоднозначність у питанні застосування податкових пільг для активізації благодійності, статистика переконливо свідчить, що майже у кожній країні світу держава підтримує благодійність через податкову систему. Тому вірно побудований алгоритм податкового стимулювання розвитку благодійності є надійним підґрунтям для формування бажаної для держави поведінки благодійників.

Таким чином, пільги як факультативний елемент, на відміну від інших елементних (локальних) інструментів податкового регулювання, представляють собою виключення з загальновстановленого порядку оподаткування, що є доступним для певних платників податків. Відрізняються податкові пільги від інших інструментів податкового регулювання тим, що вони виступають інструментами вибіркової дії, спрямованими на тих, кому такі пільги надаються.

Список використаних джерел

1. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник / під ред. Ю. Б. Іванова, І. А. Майбурова. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с.
2. Державна політика стабілізації фінансів підприємств : монографія / А. І. Даниленко, В. В. Зимовець, О. М. Кошик та ін.; за ред. А. І. Даниленка. Київ, 2011. 452 с.
3. Словник української мови: в 11 томах. URL: http://sum.in.ua/s/blaghodijnistj
4. Налогообложение: проблемы науки и практики – 2009: монография / под ред. Ю. Б. Иванова. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2009. 296 с.
5. Many taxpayers are still not complying with noncash charitable contribution reporting requirements. US Treasury Inspector General for Tax Administration (2012) URL: https://www.treasury.gov/tigta/auditreports/2013reports/201340009fr.html
6. Bullain N. (2016), Explaining Percentage Philanthropy: Legal Nature, Rationales, Impacts. *International Center for Not-for-Profit Law*. 14 p.